

ØF-notat 08/2018

Langtidseffekter av deltakelse i Ungdomsbedrift

av

Vegard Johansen

ØSTLANDSFORSKNING

ble etablert i 1984. Instituttet har siden 2011 vært organisert som et aksjeselskap med Hedmark og Oppland fylkeskommuner, Høgskolen i Innlandet, Sparebank 1 Østlandet og Stiftelsen Østlandsforskning som eiere. Østlandsforskning er lokalisert på Lillehammer, men har også et kontor på Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling. Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Oppdragsgivere er departementer, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

ØF-notat 08/2018

Langtidseffekter av deltakelse i Ungdomsbedrift

av

Vegard Johansen

Tittel: Langtidseffekter av deltakelse i Ungdomsbedrift

Forfatter: Vegard Johansen

ØF-notat nr.: 08/2018

ISSN nr.: 0808-4653

Prosjektnummer: 1390

Prosjektnavn: Langtidseffekter av Ungdomsbedrift

Oppdragsgiver: Ungt Entreprenørskap Norge og Hovedorganisasjonen Virke

Prosjektleder: Vegard Johansen

Referat: På vegne av Ungt Entreprenørskap og Hovedorganisasjonen Virke har Østlandsforskning gjennomført prosjektet Langtidseffekter av deltakelse i Ungdomsbedrift. Målet er å undersøke om deltakelse i Ungdomsbedrift (UB) i videregående opplæring og Studentbedrift (SB) i høyere utdanning bidrar til å øke andelen unge mennesker som har entreprenørielle ambisjoner, er involvert i bedriftsetablering og sosialt entreprenørskap, og øker sin ansettbarhet mm. I undersøkelsen deltar 2000 personer som er 24-26 år. Halvparten av de spurte deltok i UB i perioden 2009-2011, mens den andre halvparten ikke har deltatt i UB.

Emneord: Entreprenørskap, Ungdomsbedrift, Studentbedrift, entreprenøriell aktivitet, sosialt entreprenørskap, intraprenørskap, langtidseffekter

Dato: Februar 2018

Antall sider: 28

Pris: Kr 100,-

Utgiver: Østlandsforskning
Postboks 223
2601 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefaks 61 25 41 65
epost: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Publikasjonen er vernet etter åndsverkloven. Eksemplarfremstilling utover til privatbruk, er bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtalt med Kopinor (www.kopinor.no). Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatnings- og straffeansvar.

FORORD

På vegne av Ungt Entreprenørskap (UE) og Hovedorganisasjonen Virke har Østlandsforskning (ØF) gjort studien Langtidseffekter av Ungdomsbedrift. Studien er gjort i løpet av seks måneder.

- • Forberedelse: September-oktober 2017
- • Datainnsamling: November-desember 2017
- • Analyse og ferdigstilling notat: Januar-februar 2018

Data er fra en spørreundersøkelse blant 2000 personer i alderen 24-26 år. Innsamlingen ble gjort over telefon av Norstat. Halvparten av respondentene deltok i Ungdomsbedrift (UB) i løpet av perioden 2009-2011, og den andre halvparten har ikke deltatt i UB.

Vi takker følgende personer for godt samarbeid:

Ungt Entreprenørskap: Torild Mohn, Tor Kåpvik og Grete Ingeborg Nykkelmo

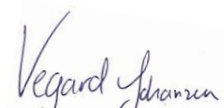
Hovedorganisasjonen Virke: Anne Lervik

Norstat: Geir Hobberstad

Lillehammer, mars 2018

Torje Lauritzen
konstituert Direktør

Vegard Johansen
prosjektleder

INNHold

1	Innledning	5
1.1	Entreprenørskapsutdanning	5
1.2	Hva er Ungdomsbedrift?	6
1.3	Hva er gjort tidligere?	6
2	Metode	9
2.1	Design	9
2.2	Datainnsamling	9
2.3	Operasjonalisering og dummykoding	10
2.4	Indre og ytre validitet	14
3	Funn	17
3.1	Entreprenørskap gjennom utdanningen	17
3.2	Ansettbarhet	19
3.3	Organisasjonsutvikling, intraprenørskap og ledelse	20
3.4	Entreprenørielle ambisjoner	21
3.5	Bedriftsetablering og sosialt entreprenørskap	22
3.6	Oppsummering av funn med vekt på UB og SB	24
4	Referanseliste	27

1 INNLEDNING

Dette notatet er empirisk orientert. Formålet er å gjennomgå funn fra en spørreundersøkelse om betydningen av Ungdomsbedrift (UB) og Studentbedrift (SB) på lengre sikt. Det ses blant annet på om UB og SB virker inn på:

- Stimulering av entreprenørielle kompetanser gjennom utdanningen
- Ansettbarhet
- Entreprenørielle ambisjoner
- Etablering av bedrift og involvering i sosialt entreprenørskap

For å måle eventuelle virkninger av UB og SB sammenlignes et testutvalg (tidligere deltakere i UB og SB) og et kontrollutvalg (ikke deltatt i UB eller SB). Data er hentet inn for 2000 personer, og av disse er 1000 tidligere deltakere i UB og 1000 har ikke deltatt i UB.

1.1 Entreprenørskapsutdanning

De fleste forsøk på å klassifisere entreprenørskapsutdanning tar utgangspunkt i målene med utdanningen (Jamieson 1984; Johannisson 1991; Sexton & Kardasa 1992). Jeg velger å skille mellom tre tilnæringer (Scott et al 1997; Johansen & Schanke 2013).

- Utdanning *om* entreprenørskap innebærer at man lærer om entreprenørskap som et samfunnsmessig fenomen, det vil si hvilken rolle og betydning entreprenørskap har for utviklingen i samfunnet.
- Utdanning *for* entreprenørskap gjelder opplæring og trening for å utvikle kunnskaper og ferdigheter som gir grunnlag for å starte og drive en virksomhet.
- Utdanning *gjennom* entreprenørskap innebærer at man benytter entreprenørielle prosesser som et virkemiddel for å oppnå bestemte læringsmål, det vil si at man bruker entreprenørskap som pedagogisk metode.

Entreprenørskapstilbud i grunnskolen har ofte fokus på utdanning gjennom entreprenørskap, mens man i videregående opplæring både har fokus på utdanning gjennom og for entreprenørskap. Hovedvekten i høyere utdanning er på utdanning om og for entreprenørskap.

I en rapport fra 2011 systematiserte vi (Spilling & Johansen 2011) viktige entreprenørskapstilbud på ulike utdanningsnivåer. I høyere utdanning er utdanning om

entreprenørskap særlig relevant innenfor samfunnsfagene og teknologi- og ingeniørfag. Utdanning for entreprenørskap er relevant innen økonomisk/ administrative fag og teknologi- og ingeniørfag. Når det gjelder utdanning gjennom entreprenørskap, så er dette blant annet relevant i pedagogisk utdanning og teknologi- og ingeniørfag.

I grunnopplæringen er entreprenørskap organisert som eget fag, som tema/emne i fag, eller som arbeidsform. I videregående opplæring kan programfaget Entreprenørskap og bedriftsutvikling velges i «Språk, samfunnsfag og økonomi», og i ungdomstrinnet er entreprenørskap ett av flere valgfag. I fag som Mat og helse (ungdomsskole), Lederutvikling (videregående opplæring) og Samfunnsfag (grunnskole og videregående opplæring), skal elevene lære om entreprenørskap og entreprenørskapsprosesser. Som arbeidsform er entreprenørskap tett koblet til prosjektmetoden, og arbeidsformen gjennomføres enten av skolen selv eller i regi av eksterne aktører som UE. I grunnopplæringen er Elevbedrift (ungdomsskole) og Ungdomsbedrift (videregående skole) landsomfattende tilbud med god deltakelse.

I denne rapporten er vi særlig interessert i å se på mulige virkninger av UB i videregående opplæring. Vi vil også vurdere betydningen av Studentbedrift (SB) i høyere utdanning.

1.2 Hva er Ungdomsbedrift?

I Ungdomsbedrift (UB) erfarer elever hva det innebærer å starte, drive og avvikle sin egen bedrift. UB bygger på prinsippet om å lære ved å gjøre, der elevene har ansvar for egen læring, med veiledning fra faglærer og mentor fra lokalt næringsliv. Elevene arbeider ut fra en reell idé og realiserer denne gjennom produksjon, markedsføring og salg. En UB registreres i Brønnøysundregisteret med UE som juridisk enhet. I tillegg til at elevene lærer om forretningsutvikling, får de trening i å samarbeide, jobbe kreativt, og se ressurser og muligheter i eget nærmiljø.

Den siste kartleggingen som ble gjort av entreprenørskapsutdanning er fra skoleåret 2010-11 (Johansen & Schanke 2013). Den viser at 67% av videregående skoler tilbyr UB, og 6% av elevene i videregående opplæring deltar årlig i UB (11000 elever). Kartleggingen viser også at UB er mer utbredt i yrkesfag (9%) enn studieforberedende utdanningsprogram (3%). I den siste studien av tidsbruk fant vi at elevene i snitt brukte 160 timer på UBen, hvorav 80 timer var skoletimer og 80 timer var fritid. UB varer som oftest rundt 25 uker.

1.3 Hva er gjort tidligere?

Det siste tiåret er det gjort flere studier som undersøker om entreprenørskapsaktiviteter som UB øker sannsynligheten for at ungdom ønsker å starte en virksomhet, og eventuelt styrker ungdoms oppfatning av egne evner til å starte en virksomhet (Peterman &

Kennedy 2003; Johansen 2016; 2017). Det er også gjort flere studier som har vurdert om deltakelse i UB styrker ulike generiske ferdigheter som er viktige for entreprenørskap, slik som samarbeidsevner, selvtillit, initiativ, risikovilje, og kreativitet (Oosterbeek et al. 2010; Moberg 2012; Johansen & Støren 2014).

Det mest omfattende forskningsprosjektet de siste årene er Innovation Cluster for Entrepreneurship Education (ICEE). ICEE har sett på bruk av UB i skoler i fem land (Belgia, Finland, Estland, Italia og Latvia). I ICEE har 12000 elever, lærere, foreldre og næringslivspersoner besvart et omfattende spørreskjema før og etter deltakelse i UB. I tillegg er 150 personer ved ti skoler intervjuet individuelt eller i gruppe. Sluttrapporten i prosjektet er publisert på samme tid som dette notatet (Johansen 2018).

Få studier har sett på effekter av UB og SB på lengre sikt. Internasjonalt er effekter av UB undersøkt i en registerbasert studie i Sverige (Wennberg 2011), og det er publisert en komparering av etableringsfrekvens etter deltakelse i UB for Belgia, Norge og Slovakia (Johansen 2010). Begge studier indikerte at UB kan ha noe positiv innvirkning på etableringsfrekvens. I tillegg til forskningsstudier er det gjort noen erfaringsundersøkelser av tidligere UB-deltakere gjennom Alumni-organisasjoner, men utvalgene er problematisk og analysene har varierende kvalitet.

En aktuell studie av langtidseffekter ble gjennomført av ØF på oppdrag fra UE og Virke i 2011. Dette prosjektet resulterte i et forskningsnotat som gjenga alle hovedfunn (Johansen 2011). Dernest ble regionale analyser brukt i en forskningsrapport i forbindelse med følgeforskningen av handlingsplanen for entreprenørskap i utdanningen (Hagen & Johansen 2012). Det er også publisert noen internasjonale artikler med bakgrunn i prosjektet (Johansen 2013; Johansen & Foss 2013).

2 METODE

Studiens mål er å kunne si noe generelt om sammenhenger mellom det å delta i Ungdomsbedrift (UB) og Studentbedrift (SB) og bedriftsetablering, ansettbarhet, organisasjonsutvikling og entreprenørielle ambisjoner m.m. Dette kapitlet forteller kort om forskningsdesign, operasjonalisering og validitet.

2.1 Design

Endring og utvikling følger ofte av et samspill av mange ulike forhold, og det er vanskelig å isolere og dokumentere betydningen av et enkelt tiltak eller virkemiddel. Ulike evalueringsdesign er prøvd ut for å svare for følgende utfordring: selv om vi kan observere den faktiske situasjonen (hva skjedde med de som deltok i tiltaket) så kan vi ikke observere den kontrafaktiske situasjonen (hva hadde skjedd om de ikke deltok). I vårt tilfelle så kan vi observere og måle hva som har skjedd med tidligere deltakere i UB og SB, men vi kan ikke observere hva som ville skjedd uten deltakelse i UB og SB.

I effektstudier brukes ofte kontrollgrupper (ikke-deltakere) som et mål på hva som hadde skjedd uten UB-deltakelse eller SB-deltakelse. Vi tenker da at differansen i skåre mellom testgruppa og kontrollgruppa blir brukt som estimat på innflytelsen til tiltaket. Men dette er jo ikke godt nok. Testgruppa kan være ulik fra kontrollgruppa for andre variabler som det er empirisk og teoretisk grunnlag for å anta virker inn på entreprenørskap og intraprenørskap mm. Vi skal derfor også kontrollere for virkningen av andre uavhengige variabler når vi analyserer skårene til gruppene «UB-deltaker» og «ikke UB-deltaker». Dette blir gjort gjennom logistiske og lineære regresjonsanalyser. Variablene som det kontrolleres for er kjønn, foreldres entreprenørielle aktivitet, foreldres utdanning, og der det er relevant; utdanningsprogram i videregående opplæring, eget utdanningsnivå, studiesituasjon og arbeidsplass.

2.2 Datainnsamling

Utvalget er todelt, og vi foretok en stratifisert utvelgelse basert på alder (24-26 år) og kjønn. Datainnsamlingen ble organisert av ØF og UE i fellesskap, og intervjuene ble gjennomført av Norstat.

Bruttoutvalget for testgruppa (UB-deltakere) ble trukket slik: UE oversendte en datafil med kontaktinformasjon til alle personer som deltok i UB i 2009-2011, og som i dag er 24-26 år. Ved å trekke tilfeldig av denne gruppa fikk Norstat frem en kontaktliste for testutvalget.

Bruttoutvalget for kontrollgruppa (ikke UB-deltakere) ble trukket slik: Norstat stratifiserte den norske befolkningen langs kjønn, geografi og alder (24-26 år). Deretter foretok de enkel tilfeldig trekking. Kontaktlista for kontrollutvalget ble vasket opp mot testutvalget i et forsøk på å hindre duplikater.

Norstat gjennomførte telefonintervjuene i november og desember 2017. Datainnsamlingen ble gjennomført etter Norstat sine standardmetoder: respondenten ringes opp og blir spurt om å delta i undersøkelsen, og om respondenten ikke har tid til å gjøre intervjuet der og da, så avtales ny tid for intervju. Hvert intervju tok 8-10 minutter å gjennomføre, og det er vurdert som en akseptabel lengde for telefonintervju.

Vi valgte aldersgruppen 24-26 år av flere grunner. For det første var UB en veletablert og utbredt ordning da disse deltok (2009-2011), og måten man drev UB på er sammenlignbar med UB i 2017. For det andre vil majoriteten av deltakerne ha tatt sitt første yrkesvalg, og det betyr at det er grunn til å forvente noe entreprenøriell aktivitet (og mer aktivitet enn om man valgte et kortere tidsintervall fra UB-deltakelsen enn seks til åtte år). For det tredje kan vi få data som kan sammenlignes med studien vi gjorde tilbake i 2011.

2.3 Operasjonalisering og dummykoding

Spørreskjemaet er utformet i dialog mellom ansvarlig forsker ved ØF og oppdragsgivernes referansepersoner. Operasjonalisering innebærer det å knytte teoretiske begreper til empiriske indikatorer. Store deler av spørreskjemaet vi bruker består av holdnings- og atferdsspørsmål. Det er en svakhet ved skjemaet at vi har få indikatorer til å dekke ulike latente begreper, som egentlig burde blitt målt ved flere variabler. Det gjør at det ikke alltid er godt nok samsvar mellom teoretiske begreper og de empiriske indikatorer som skal dekke dem. Dette handler om prosjektets ressurser og valgt teknikk for datainnsamling: telefonintervjuer er hensiktsmessig i forhold til å nå ut til mange respondenter på kort tid, men det er også en kostbar form for innsamling, slik at spørreskjemaet måtte bli kort. På den positive siden kan vi vise til at indikatorene for ulike former for entreprenørskap mm. er utformet slik at vi kan sammenligne våre funn med annen norsk og internasjonal litteratur på området. Og for noen begreper har vi konstruert sammensatte mål.

Et mål med studien er at vi skal kunne «matche» testutvalget og kontrollutvalget slik at de er mest mulig sammenlignbare. Basert på erfaringer med data i 2011-studien, og utforskende analyser i 2017-studien, så er det tre variabler som peker seg ut som særlig betydningsfulle; kjønn, alder, og foreldres entreprenørielle aktivitet. Derfor er data vektet slik at for disse tre variablene er testutvalget (UB-deltakere) og kontrollutvalget (ikke UB-

deltakere) like. I tillegg til kjønn, alder, og foreldres entreprenørielle aktivitet, så kontrolleres det for foreldres utdanning, utdanningsprogram, eget utdanningsnivå eller studiesituasjon. Det er viktig å påpeke at om andre relevante faktorer hadde blitt inkludert i de multivariate modellene ville det kunne endret de resultater/estimer som beregnes.

Vi skal nå se på måten vi har kodet de mest sentrale variablene. Alle bakgrunnsvariabler er dummykodet (gitt verdi 0 og 1) for at variablene skal kunne brukes i regresjonsanalyser.

Undersøkelsen omfatter **ti bakgrunnsvariabler**:

- (1) Ungdomsbedrift (UB). Deltakelse i UB i regi av Ungt Entreprenørskap er vår sentrale variabel. Vi skiller mellom de som har deltatt i UB (verdi 1) og de som ikke har deltatt (verdi 0). 50% av utvalget deltok i UB.
- (2) Studentbedrift (SB). Noen høyskoler og universiteter tilbyr SB. Studenter vil ofte ha deltatt i SB som er organisert av Ungt Entreprenørskap, men SB kan også ha vært organisert av høyskolen/universitet selv eller andre eksterne aktører. I vår variabel inkluderes derfor SB i regi av UE og SB i regi av undervisningsinstitusjonen eller andre aktører. Vi skiller mellom de som har deltatt i SB (verdi 1) og de som ikke har deltatt (verdi 0). 9% av utvalget deltok i SB.
- (3) Alder. Respondentene har tre aldre: 24 år (33%) er gitt verdi 0, og 25 år (33%) og 26 år (33%) er gitt verdi 1 (etter vekting).
- (4) Kjønn. Tradisjonelt er menn klart oftere involvert i entreprenørskap enn kvinner (Johansen 2013; 2016; 2017; Johansen & Foss 2013). Vi har gitt menn verdien 0 og kvinner verdien 1. Det er 50% kvinner i utvalget (etter vekting).
- (5) Foreldre entreprenørielle aktivitet: Barn som er entreprenører eller selvstendig næringsdrivende vil ofte ha foreldre som var/er entreprenører eller selvstendig næringsdrivende (Scherer mfl. 1989, Matthews & Moser 1995). Vi har gitt verdi 1 til de som har en eller to foreldre som er eller har vært selvstendig næringsdrivende og verdi 0 der ingen foreldre er eller har vært selvstendig næringsdrivende. 49% av utvalget har foreldre med erfaring som selvstendig næringsdrivende (etter vekting).
- (6) Foreldres utdanningsnivå: Foreldres utdanningsnivå har en del å si for yrkes- og utdanningsvalg (Boudon 1974, Sieben mfl. 2001). Barn med foreldre som har høyere utdanning har bl.a. høyere sannsynlighet for å få jobb etter endt utdanning, bedre lønn, og et bedre nettverk. Vi har gitt verdi 0 til de som har en eller to foreldre med høy utdanning (minimum Bachelor) og verdi 1 til de der begge foreldre har lav utdanning. 60% av utvalget har høyt utdannede foreldre.
- (7) Utdanningsprogram: Entreprenørskap er mer utbredt i yrkesfaglige utdanningsprogram enn i studiespesialiserende program, og det er også en tettere kobling

mellom teori og praksis i yrkesfagene. Man kan derfor tenke seg at utdanningsprogram kan virke inn på senere entreprenørielle intensjoner. Vi skiller mellom de som tok yrkesfag (verdi 1) og de som tok studiespesialiserende (verdi 0). 43% tok yrkesfag.

(8-9) Studier: En del av respondentene vil ennå ikke være ferdige med utdannelsen sin. Vi skiller derfor mellom de som er ferdige med utdanning (verdi 1) og de som fortsatt studerer (verdi 0). 31% av utvalget studerer fortsatt. Noen steder gjør vi et skille mellom de som har grad fra universitet (verdi 1) og de som ikke har det (verdi 0). 56% av utvalget har bachelorgrad eller høyere.

(10) Arbeidsplass: Når vi ser på de avhengige variablene som angår yrkestilknytning og intraprenørskap kontrollerer vi for arbeidsplass. Vi skiller da mellom de som jobber i det offentlige (33%, referansekategori), de som jobber i privat sektor i små og mellomstore bedrifter (1-49 ansatte, 37%) og store bedrifter (50 ansatte eller flere, 30%).

De avhengige variablene det ses på omfatter fem tema. Betydningen av å delta i UB for: erfaringer med utdanningen; ansettbarhet; roller som ansatt; entreprenørielle ambisjoner; og bedriftsetablering og sosialt entreprenørskap. I alt analyseres tjue avhengige variabler:

(11-12) Arbeidsliv som læringsarena i utdanningen: Spørsmålene som ble stilt var i hvilken grad arbeids- og næringsliv ble brukt som læringsarena i grunnopplæringen og i høyere utdanning. Variablene hadde fem verdier fra 1 (svært liten grad) til 5 (svært stor grad).

(13-19) Entreprenørielle kompetanser: Dernest ble det spurt i hvilken grad de spurtes entreprenørielle kompetanser ble stimulert gjennom utdanningen. Spørsmålene om entreprenørielle kompetanser omfattet: samarbeidsevne; gjennomføringsevne; å ta ansvar; evne til problemløsning; selvtillit; å ta initiativ; og kreativitet. Variablene hadde fem verdier fra 1 (svært liten grad) til 5 (svært stor grad).

(20) Generell entreprenøriell kompetanse: De sju nevnte kompetansene (variablene 13-19) utgjør et helhetlig mål på «generelle entreprenørielle kompetanser». En test av reliabilitet viser at det også er empirisk grunnlag for å konstruere et sammensatt mål (alfa=0.84 og korrelasjoner mellom 0.31 til 0.49). Dette sammensatte målet ble analysert, og variablene hadde fem verdier fra 1 (svært liten grad) til 5 (svært stor grad).

(21) Ansettbarhet 1: Det første målet på ansettbarhet var om man fikk jobb i løpet av de første seks måneder etter utdanningen. Det skilles mellom de som fikk jobb (verdi 1) og de som ikke fikk jobb innen seks måneder (verdi 0).

(22) Ansettbarhet 2: Det andre målet på ansettbarhet var om man mente den nåværende jobben oppfylte de kriterier man selv stiller til en attraktiv jobb. Det skilles mellom de som svarte at de har en attraktiv jobb (verdi 1) og de som svarte at de ikke hadde det (verdi 0).

(23) Ansettbarhet 3: Det tredje målet var om man opplever at det er lett å finne en jobb som er minst like bra som den man har nå. Det skilles mellom de som svarte at de oppfattet at det var lett å finne en like bra jobb (verdi 1) og de som svarte nei (verdi 0).

(24) Ansettbarhet 4: Det siste målet på ansettbarhet var om man opplevde å ha en jobb som man er utdannet til. Det skilles mellom de som svarte at de oppfattet at de hadde en jobb de var utdannet til (verdi 1) og de som svarte nei (verdi 0).

(25) Ledelse: Vi skiller mellom de som har lederansvar i jobben (verdi 1) og de som ikke har dette (verdi 0).

(26) Organisasjonsutvikling: Dette er et sammensatt mål basert på fire items (Åmo 2005): ledelsen etterspør min mening i spørsmål som handler om organisasjonsutvikling; jeg deltar i diskusjoner som handler om organisasjonsutvikling; jeg deltar mer enn mine kollegaer i diskusjoner som handler om organisasjonsutvikling; og jeg drar andre inn i diskusjoner som handler om organisasjonsutviklingstiltak. En test av reliabilitet viser at det også er empirisk grunnlag for å konstruere et sammensatt mål (alfa=0.80). Det sammensatte målet for organisasjonsutvikling hadde fem verdier, fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig).

(27) Intraprenørskap: Dette er også et sammensatt mål som viser til utvikling av ny forretningsmessig virksomhet i et bestående foretak. Vårt mål er følgende spørsmål: «Har du i de siste tre årene vært involvert i utviklingen av nye aktiviteter for din arbeidsgiver, slik som: nye eller forbedrede produkter/tjenester; nytt utsalg eller selskap; nye eller forbedrede måter å organisere virksomheten på. Om man svarer «ja» på en eller flere av disse spørsmålene, så tilhører man gruppen som har vært involvert i intraprenørskap. Vi skiller mellom de som har vært involvert i intraprenørskap (verdi 1) og de som svarer avkrefteende på alle tre spørsmål (verdi 0).

(28) Ønske om å bli selvstendig næringsdrivende: Respondentenes vurdering av hvor attraktivt entreprenørskap er som karrierevei, er også en viktig indikator på holdningen for entreprenørskap. Vi har valgt å se på skillet mellom de som ønsker å bli selvstendig næringsdrivende og de som helst ønsker å være ansatt. De som helst vil bli selvstendig næringsdrivende får verdi 1 og de som helst vil bli ansatt får verdi 0.

(29) Kapasitet til å starte bedrift: En indikator på kapasitet til å utnytte forretningsideer er egenvurdering av om man har den nødvendige kunnskap og ferdigheter for å etablere en bedrift. De som opplever å ha de nødvendige ferdigheter og kunnskap får verdi 1 og de som svarer «nei» får verdi 0.

(30) Entreprenørielle muligheter: Vi måler tilgangen på entreprenørielle muligheter ved spørsmålet: «Tror du at det de neste 6 månedene vil oppstå gode forretningsmuligheter der du bor?» De som svarer «ja» får verdi 1 og de som svarer «nei» får verdi 0.

(31) Etablert bedrift: Vi har deretter spurt hvor mange som faktisk har etablert egen bedrift. Dette omfatter å eie en eller flere bedrifter nå og/eller å ha avsluttet en bedrift (kvittet seg med eller solgt bedriften). De som har etablert en bedrift får verdi 1 og de som ikke har slik erfaring får verdi 0.

(32) Sosialt og samfunnsmessig entreprenørskap: Dette handler om å skape organisatoriske verktøy for å fremme sosiale mål. Det er spurt om: «Har du alene eller sammen med andre vært aktiv i sosialt entreprenørskap? (aktivitet, organisasjon eller initiativ med et sosialt mål/samfunnsmål og koblet til forretningsmessige mål og metoder)». De som har starten en slik aktivitet, eller er involvert i et oppstartforsøk, får verdi 1 og de som ikke er/har vært involvert får verdi 0.

2.4 Indre og ytre validitet

Indre validitet handler bl.a. om hvor sikre man er på slutninger om årsakssammenhenger. I vår studie ser vi på betydningen av ti forklaringsvariabler. Noen regresjonsmodeller har akseptabel forklaringskraft og gir akseptable estimater, mens andre modeller er svakere. Bruk av andre relevante variabler kunne endret resultatene.

Ytre validitet angår det å generalisere fra utvalg til populasjon. Svarprosenten i undersøkelsen er meget lav, med 24% for testgruppa (UB) og 20% i kontrollgruppa (ikke UB). Samlet fikk vi 2000 svar av et bruttoutvalg på ca. 9000, dvs. en svarprosent på 22%.

En kan tenke seg at frafallsgruppa (78%) sjeldnere er involvert i eller har interesse for temaene for studien, slik som entreprenørskap, sosialt entreprenørskap og intraprenørskap enn de som svarer. Norstat spurte hvorfor personene ikke ønsket å delta i studien og da ser vi at: tre av fem er ikke ønsker/er interessert i temaet for studien (ca. 3300), mens to av fem viser til at de ikke har tid eller av prinsipp (2100). I tillegg til disse var det ca. 1600 personer som la på uten å besvare spørsmålet.

Utvalget er skjevt på flere måter. I utvalget er det knappe 4 prosent som ikke fullførte videregående skole, 90% hadde et karaktersnitt på 4 eller bedre, mer enn 60% hadde foreldre med grad fra universitet/høgskole, nesten 50% hadde foreldre som hadde vært selvstendig næringsdrivende, og nesten 60% er menn. Både testgruppa (UB-deltakere) og kontrollgruppa (ikke UB-deltakere) kan vise til de samme skjevhetene. Og for å illustrere poenget med at utvalget av 24-26-åringer nok har en mye sterkere interesse for entreprenørskap som tema enn populasjonen av 24-26-åringer: i testgruppa (UB-deltakerne) rapporterer mer enn 1/5 at de har entreprenøriell erfaring (i prosess eller har startet egen bedrift) og i kontrollgruppa (ikke UB-deltakere) rapporterer 1/6 at de har entreprenøriell erfaring. Dette er et mye høyere nivå enn tidligere studier har vist (Johansen 2010; 2013), og rapportering av slike høye andeler for entreprenøriell erfaring tilsier skjeve utvalg: at utvalget av UB-deltakere ikke er representativt for populasjonen av

UB-deltakere, og at utvalget av ikke-UB-deltakere heller ikke er representativt for populasjonen ikke-UB-deltakerne. Tall kan ofte tas ut av sin kontekst, men det er jo å håpe at denne studien ikke blir brukt som referanse til at en av fem nordmenn (med eller uten UB) har startet/starter egen bedrift innen 25-års alder.

De nevnte skjevheter gjør at det er utfordrende å generalisere funnene for utvalgene til populasjonen av hhv. testgruppa (UB-deltakere) og kontrollgruppa (ikke-deltakere). Men det skjeve utvalget er mindre problematisk i forhold til den egentlige hensikten med studien; å sammenligne testutvalget (UB-deltakere) med kontrollutvalget (ikke UB-deltakere). For det at vi har et skjevt utvalg for akademiske prestasjoner (både i videregående og i høyskole), for foreldres bakgrunn (utdanning og entreprenøriell erfaring), og for interesse for entreprenørskap (som tema og mtp. erfaring), gjelder både testgruppa og kontrollgruppa. Og for å sikre at testgruppa og kontrollgruppa «matcher» hverandre har vi i tillegg vektet data for kjønn, entreprenørielle foreldre og alder; dvs. at testgruppa (UB-deltakere) og kontrollgruppa (ikke UB-deltakere) er helt like langs disse dimensjonene, mens det som da skiller dem er om man deltok i UB eller ikke. I tillegg til dette kontrollerer vi for studiesituasjon og yrkesdeltakelse mm. der dette behøves.

Populærvitenskapelig konklusjon: Utvalget er skjevt og funn om andeler som er involvert i entreprenørskap, intraprenørskap, ledelse og organisasjonsutvikling mm gjelder ikke for hele populasjonen. MEN testgruppa (UB-deltakere) og kontrollgruppa (ikke UB-deltakere) er «matchet» slik at det gjennom analysene er sannsynliggjort at forskjeller mellom disse to gruppene faktisk er reelle.

3 FUNN

I dette kapitlet gjennomgås funnene fra spørreundersøkelsen. I kapittel 3.1 ser vi på variablene som omhandler eventuell betydning av UB for utdanningens relevans. I 3.2 ses det på om UB har betydning for ansettbarhet (employability). I 3.3 er temaet organisasjonsutvikling, intraprenørskap og ledelse blant de som er ansatt. I 3.4 analyseres tre mål på entreprenørielle ambisjoner. I 3.5 diskuteres faktiske bedriftsetableringer og sosialt entreprenørskap.

For hver avhengig variabel er det først gjort en bivariat krysstabellanalyse (testgruppe og kontrollgruppe) og deretter gjort en multivariat regresjon. Regresjonsanalyse brukes til å analysere sammenhenger mellom flere variabler samtidig. For avhengige variabler som er dikotome (har to verdier) brukes logistisk regresjonsanalyse. For avhengige variabler som er kontinuerlige benyttes lineær regresjonsanalyse. Følgene mål presenteres.

- Regresjonskoeffisienter (B): Koeffisienten viser til en enhets økning, og fortegnet forteller oss retningen på sammenhengen.
- P-verdier (P): Viser til sannsynligheten for at H_0 er korrekt, dvs. sannsynligheten for at det ikke er en sammenheng mellom uavhengig og avhengig variabel. * viser til signifikant på 0.05-nivå og ** viser til signifikant på 0.01-nivå.
- Odds ratio: OR angir endring i odds mellom to forskjellige verdier på en variabel (logistisk regresjon)
- Beta-verdier: Er koeffisienter som er standardisert, og gjør det mulig å sammenligne effekter av variabler målt på ulike skalaer (lineær regresjon).

3.1 Entreprenørskap gjennom utdanningen

Vi starter med å se på om de spurtes entreprenørielle kompetanser ble stimulert gjennom utdanningen, og hvorvidt deltakelse i UB hadde betydning for slik stimulans. Det er minimale forskjeller mellom de to gruppene, foruten når det gjelder samarbeidsevne der UB-deltakere skårer 0.1 høyere i snitt enn ikke UB-deltakere. Gjennomføringsevne, å ta ansvar, evne til problemløsning og samarbeidsevner er de kompetansene som utdanningen først og fremst stimulerer.

Tabell 3.1 Sammenligning av de med og uten UB og stimulering av entreprenørielle kompetanser gjennom skolen. Fra 1 (svært liten grad) til 5 (svært stor grad), gjennomsnitt.

	UB-deltaker	Ikke UB-deltaker
*Samarbeidsevne	3.8	3.7
Kreativitet	3.1	3.0
Gjennomføringsevne	3.7	3.7
Å ta ansvar	3.7	3.7
Evne til problemløsning	3.7	3.7
Selvtillit	3.3	3.3
Å ta initiativ	3.3	3.3
Entreprenørielle kompetanser	3.5	3.5

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå.

Samlet sett kan vi si at disse sju kompetansene er et relativt godt mål på «generelle entreprenørielle kompetanser». En test av reliabilitet viser at det også er empirisk grunnlag for å slå dem sammen til et felles sammensatt mål (alfa=0.84 og korrelasjoner mellom 0.31 til 0.49). I tabell 3.2 ser vi at UB ikke har noen betydning på det sammensatte målet av generelle entreprenørielle kompetanser. Men det ser ut til kvinner i større grad enn menn opplevde at skolen stimulerte entreprenørielle kompetanser.

Tabell 3.2 Faktorer som spiller inn på om man opplever at skolen stimulerte entreprenørielle kompetanser.

	Koeffisient	Beta
<i>Deltok i UB</i>	<i>0.02</i>	<i>0.01</i>
Kvinne	0.16**	0.11
To lavt utdannede foreldre	-0.03	-0.02
Entreprenørielle foreldre	-0.04	-0.03
Yrkesfag	0.03	0.02
Konstant	3.44**	

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå

Vi spurte også om respondentene opplevde at arbeids- og næringsliv ble brukt som læringsarena i grunnopplæringen og i høyere utdanning. 20% av UB-deltakerne opplevde at arbeidslivet ble brukt som læringsarena i grunnopplæringen mot 14% i kontrollgruppen, og 51% av SB-deltakerne opplevde at arbeidslivet ble brukt som læringsarena i høyere utdanning mot 44% i kontrollgruppen. Tabell 3.3 viser at både UB og SB fortsatt har positiv betydning selv om vi kontrollerer for betydningen av andre relevante variabler.

Tabell 3.3 Faktorer som spiller inn på opplevelsen av i hvilken grad arbeids- og næringsliv ble brukt som læringsarena i grunnopplæringen og høyere utdanning.

	Grunnopplæringen		Høyere utdanning	
	Koeffisient	Beta	Koeffisient	Beta
<i>Deltok i UB</i>	0.18**	0.08		
<i>Deltok i SB</i>			0.23*	0.07
Kvinne	-0.02	-0.01	0.07	0.03
To lavt utdannede foreldre	0.11	0.05	0.10	0.04
Entreprenørielle foreldre	0.02	0.01	0.04	0.02
Yrkesfag	0.51**	0.23		
Konstant	2.06**		3.08**	

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå

3.2 Ansettbarhet

Entreprenørskapsutdanning er ment å stimulere utvikling av personlige egenskaper og evner som er viktige for alle, også de som velger en karriere som ansatt.

I spørreskjemaet er det fire mål på ansettbarhet. Det første målet er om man fikk jobb i løpet av de første 6 måneder etter utdanningen; det hadde 86% mens 14% ikke hadde jobb. Det andre målet er om man opplever å ha en jobb man er utdannet til. 69% opplevde å ha en jobb de var utdannet til.

Deltakelse i UB og/eller SB hadde ikke signifikant betydning for om man var i jobb i de første seks måneder etter utdanningen, og hadde heller ingen betydning for om man nå opplever å ha en jobb man er utdannet til. Det som først og fremst teller positivt var om man hadde bachelorgrad. Høyt utdannede foreldre og entreprenørielle foreldre hadde også betydning for jobb i løpet av første seks måneder.

Tabell 3.4 Faktorer som spiller inn på ansettbarhet (del 1).

	Jobb i løpet av de første 6 mnd.		Jobb man er utdannet til	
	B	OR	B	OR
<i>Deltok i UB</i>	-0.08	0.93	-0.08	0.93
<i>Deltok i SB</i>	-0.05	0.95	-0.18	0.84
Kvinne	0.03	1.03	0.19	1.21
To lavt utdannede foreldre	-0.34*	0.71	-0.03	0.97
Entreprenørielle foreldre	0.45**	1.57	-0.01	0.99
Bachelor eller høyere	0.53**	1.70	1.01**	2.75
Konstant	1.53**	4.63	0.26	1.29

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå

Det tredje og fjerde målet handler om attraktivitet: å oppleve at den nåværende jobben oppfyller de kriterier man selv stiller til en attraktiv jobb; og å oppleve at man selv er attraktiv på jobbmarkedet. 78% opplevde å ha en attraktiv jobb og 22% opplevde ikke å ha det. 41% opplevde at det var lett å finne en jobb som er minst like bra som den man har nå, og 59% opplevde ikke at det var slik. Deltakelse i UB eller SB har ikke betydning for om man opplever å ha en attraktiv jobb eller opplever å kunne få en like bra/bedre jobb. Det er de som har bachelorgrad som først og fremst opplever å ha en attraktiv jobb.

Tabell 3.5 Faktorer som spiller inn på ansettbarhet (del 2).

	Har attraktiv jobb		Attraktiv på jobbmarkedet	
	B	OR	B	OR
<i>Deltok i UB</i>	-0.18	0.84	-0.00	1.00
<i>Deltok i SB</i>	-0.09	0.91	0.01	1.01
Kvinne	-0.23	0.80	-0.14	0.87
To lavt utdannede foreldre	-0.11	0.900	-0.05	0.95
Entreprenørielle foreldre	0.34*	1.41	0.07	1.07
Bachelor eller høyere	0.54**	1.71	0.12	1.13
Konstant	1.08**	2.95	-0.39**	0.68

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå

3.3 Organisasjonsutvikling, intraprenørskap og ledelse

I denne delen analyserer vi kun de i utvalget som er i arbeid. Vi ser på om de er inkludert i prosesser knyttet organisasjonsutvikling, om de er involvert i intraprenørskap, eller om de har ledelsesoppgaver. 39% var mellomleder eller leder. 43% hadde vært involvert i utviklingen av nye eller forbedrede produkter/tjenester, nytt utsalg eller selskap og/eller nye eller forbedrede måter å organisere virksomheten på. I 2011 fant vi ingen sammenheng mellom deltakelse i UB/SB og intraprenørskap, men det virket å være en sammenheng mellom deltakelse i UB og ledelsesoppgaver. Deltakelse i organisasjonsutvikling ble ikke undersøkt.

Tabell 3.6 viser hvilke faktorer som spiller inn på lederansvar og intraprenørskap. Verken deltakelse i UB eller SB har signifikant betydning for disse variablene. Resultatene tyder på at det å være mann, ha entreprenørielle foreldre, og å være ansatt i et lite/mellomstort foretak har positiv korrelasjon med lederansvar. Oddsen for å være involvert i intraprenørskap er klart høyere for de som er ansatt i privat foretak sammenlignet med de som er offentlig ansatt.

Tabell 3.6 Faktorer som spiller inn på ledelsesansvar og intraprenørskap.

	Ledelse		Intraprenørskap	
	B	OR	B	OR
<i>Deltok i UB</i>	-0.04	0.96	0.17	1.19
<i>Deltok i SB</i>	-0.15	0.86	0.41	1.51
Kvinne	-0.59**	0.55	-0.16	0.85
To lavt utdannede foreldre	0.19	1.20	0.05	1.05
Entreprenørielle foreldre	0.40**	1.49	0.19	1.21
Ansatt i foretak med 49 eller færre ansatte	0.69**	0.50	0.93**	2.54
Ansatt i foretak med 50 eller flere ansatte	-0.05	2.00	0.60**	1.82
Constanta	-0.66**	0.52	0.13	1.14

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå. Referansekategori arbeidssted = offentlig ansatt

Organisasjonsutvikling er et sammensatt mål basert på fire items: ledelsen etterspør min mening i spørsmål som handler om organisasjonsutvikling; jeg deltar i diskusjoner som handler om organisasjonsutvikling; jeg deltar mer enn mine kollegaer i diskusjoner som handler om organisasjonsutvikling; og jeg drar andre inn i diskusjoner som handler om organisasjonsutviklingstiltak. Laveste verdi var 1 (helt uenig) og høyeste var 5 (helt enig). 34% hadde vært ganske involvert i ulike former for organisasjonsutvikling. Det er særlig de som arbeider i små/mellomstore foretak som er involvert i organisasjonsutvikling. Deltakelse i UB og SB har liten betydning for å være inkludert i organisasjonsutvikling.

Tabell 3.7 Faktorer som spiller inn på om man er inkludert i organisasjonsutvikling (lineær regresjon).

	Koeffisient	Beta
<i>Deltok i UB</i>	0.08	0.04
<i>Deltok i SB</i>	0.17	0.05
Kvinne	-0.07	-0.03
To lavt utdannede foreldre	-0.08	-0.04
Ansatt i foretak med 49 eller færre ansatte	0.27**	0.13
Ansatt i foretak med 50 eller flere ansatte	0.04	0.02
Bachelor eller høyere	0.08	0.04
Constant	4.00*	

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå. Referansekategori arbeidssted = offentlig ansatt

3.4 Entreprenørielle ambisjoner

Vi har sett på tre variabler for å måle entreprenørielle ambisjoner. Vi måler tilgangen på entreprenørielle muligheter ved spørsmålet: «Tror du at det i løpet av de neste seks månedene vil oppstå gode muligheter for deg for å starte en ny bedrift der du bor?» 50% av UB-deltakere og 51% av de som ikke deltok i UB ser entreprenørielle muligheter.

Dernest ser vi på entreprenøriell kapasitet gjennom egenvurdering av om man har den nødvendige kunnskap og ferdigheter for å etablere en bedrift. 48% av UB-deltakere og 43% av de som ikke deltok i UB mener de har denne type entreprenøriell kapasitet.

Til sist har vi spurt om respondentene helst vil være selvstendig næringsdrivende eller være ansatt. 42% av UB-deltakere og 34% av de som ikke deltok i UB vil helst være selvstendig næringsdrivende.

Da vi målte disse tre dikotome variablene i 2011 fant vi kun små forskjeller mellom UB-deltakere og SB-deltakere og ikke deltakere for karriereønsker (ønske om å bli selvstendig næringsdrivende) og entreprenørielle muligheter (se lokale bedriftsoppstartsmuligheter), men UB-deltakere og SB-deltakere oppfattet at de hadde større entreprenøriell kapasitet (kunnskap og ferdigheter for å starte bedrift). Som det fremgår av tabell 3.7 så finner vi i årets studie at: SB-deltakere oftere ser entreprenørielle muligheter enn ikke-deltakere (OR på 1.6); at UB-deltakere og SB-deltakere oftere ønsker en karriere som selvstendig næringsdrivende enn ikke-deltakere (OR på 1.4); og at SB-deltakere oftere rapporterer at de har entreprenøriell kapasitet enn ikke-deltakere (OR på 1.4). Variablene som har størst betydning for entreprenørielle ambisjoner er (ikke overraskende) kjønn og foreldres entreprenørielle erfaring.

Tabell 3.8 Faktorer som spiller inn på entreprenørielle ambisjoner.

	Muligheter		Karriereønsker		Kapasitet	
	B	OR	B	OR	B	OR
<i>Deltok i UB</i>	-0.03	0.97	0.36**	1.43	0.20*	1.23
<i>Deltok i SB</i>	0.47**	1.60	0.35*	1.41	0.37*	1.44
Kvinne	-0.58**	0.56	-0.70**	0.50	-0.70**	0.50
To lavt utdannede foreldre	-0.25**	0.77	0.13	1.14	0.09	1.10
Entreprenørielle foreldre	0.27**	1.31	0.61**	1.84	0.59**	1.80
Constant	-0.25**	1.29	0.13	1.14	0.13	1.14

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå.

3.5 Bedriftsetablering og sosialt entreprenørskap

Vi har sett på to indikatorer når det gjelder entreprenøriell aktivitet: erfaring med entreprenøriell aktivitet og sosialt entreprenørskap. I 2011 fant vi at UB-deltakere og SB-deltakere oftere hadde etablert egen bedrift enn ikke-deltakere, men at det ikke var noen forskjeller mellom gruppene når det gjaldt sosialt entreprenørskap.

Erfaring med entreprenøriell aktivitet er målt ved å spørre om respondentene er eller har vært involvert i å starte en bedrift. 10% av UB-deltakere har egen bedrift nå, 6% har kvittet seg med bedriften, 6% prosent er i ferd med å starte bedrift nå, og 78% har ikke startet

bedrift. Blant ikke-deltakere er det 7% prosent som har egen bedrift, 4% har kvittet seg med bedriften, 5% er i ferd med å starte opp nå, og 84% har ikke startet bedrift. Den kraftige økningen i andelen som rapporterer å ha etablert egen bedrift i 2017 sammenlignet med 2011 kan skyldes at unge mennesker oftere etablerer bedrift, men sannsynligvis er årsaken at vi har et skjevt utvalg. Økningen fra 2011 til 2017 er stor for UB-deltakerne (fra 12% til 16% har etablert bedrift ved 25 års alder), og enda større for ikke-deltakerne (fra 8% til 11% har etablert bedrift ved 25 års alder). Det er ingen tilsvarende trend i befolkningen ellers.

Det vi kaller sosialt entreprenørskap innebærer å se muligheter og å organisere ulike typer ressurser, der målet med det å skape en forretningsmessig virksomhet er å bidra til å løse sosiale og etiske utfordringer (Spilling & Johansen 2011). Vi har spurt følgende spørsmål: «Har du alene eller sammen med andre vært aktiv i sosialt entreprenørskap? (aktivitet, organisasjon eller initiativ med et sosialt mål/samfunns mål og koblet til forretningsmessige mål og metoder)» 17% av de som ikke deltok i UB har vært involvert i sosialt entreprenørskap og 16% av de som var i UB-gruppa. Også her ser vi en kraftig økning fra 11% i 2011, som igjen tyder på utvalget er skjevt.

Tabell 3.8 gir interessante resultater for deltakelse i SB og UB. Både UB-deltakere og SB-deltakere rapporterer oftere at de har etablert bedrift enn ikke-deltakere (OR på 1.5), og SB-deltakere rapporterer oftere at de har vært involvert i sosialt entreprenørskap (OR på 2.3). Variablene som har størst betydning for etablering av bedrift er kjønn, foreldres entreprenørielle erfaring, og at man er ferdig med studier.

Tabell 3.9 Faktorer som spiller inn på entreprenøriell aktivitet.

	Har etablert bedrift		Sosialt entreprenørskap	
	B	OR	B	OR
<i>Deltok i UB</i>	0.42**	1.53	-0.10	0.90
<i>Deltok i SB</i>	0.40*	1.49	0.83**	2.29
Kvinne	-0.80**	0.45	-0.27*	0.76
To lavt utdannede foreldre	-0.15	0.86	-0.02	0.98
Entreprenørielle foreldre	0.57**	1.77	0.37**	1.44
Studerer fortsatt	-0.66**	0.52	-0.15	0.86
Constant	-0.25**	1.29	-1.68**	0.19

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå.

41% etablerte bedriften alene, 38% var to-tre personer, og 21% var fire eller flere personer. I bedriftene til tidligere deltakere i UB var det oftere flere personer bak etableringen enn blant de som ikke hadde deltatt i UB.

Litt mer enn 60% av de etablerte bedriftene var fortsatt i drift, mens nesten 40% av bedriftene var avsluttet (kvittet seg med eller solgt mm). Andelene bedrifter som fortsatt eksisterte var lik for UB-gruppa og kontrollgruppa.

I forhold til ambisjoner spurte vi om hvor mange ansatte man så for seg at bedriften hadde om fem år. Deltakelse i UB virker å ha noe betydning for middels ambisjoner: 22% av UB-deltakerne og 8% av ikke-deltakerne tror man bedriften vil ha 6-19 ansatte.

Deltakelsen i UB eller SB virker ganske sjelden å være avgjørende for den senere bedriftsetableringen. Rundt 30% av de som etablerte bedrift i etterkant av UB og/eller SB rapporterer at bedriftsetableringen hadde bakgrunn i UB/SB-deltakelse.

Tabell 3.10 Sammenligning av bedrifter til tidligere UB-deltakere og ikke UB-deltakere.

	Ikke UB	UB
Medlemmer i grunderteam**		
1 person	47	35
2-3 personer	36	39
4 eller flere personer	17	25
Bedriften eksisterer fortsatt		
I drift	64	62
Avsluttet	36	38
Ambisjoner om fem år**		
1-5 ansatte	79	68
6-19 ansatte	8	22
20 ansatte eller mer	13	10
UB/SBs betydning for etableringen		
Hadde betydning		30
Hadde ikke betydning		70

* = signifikant på 0.05-nivå, ** = signifikant på 0.01-nivå.

3.6 Oppsummering av funn med vekt på UB og SB

Som gjennomgått i metoden, så er det utfordrende å generalisere funnene for utvalgene til populasjonen av hhv. testgruppa (UB-deltakere) og kontrollgruppa (ikke-deltakere). Dette handler om at vi har en veldig lav svarprosent (22%) og at vi har et skjevt utvalg for akademiske prestasjoner (både i videregående og i høyskole), for foreldres bakgrunn (utdanning og entreprenøriell erfaring), og for interesse for entreprenørskap (som tema og mtp. erfaring). Det skjeve utvalget er mindre utfordrende i forhold til det å sammenligne testgruppa (UB-deltakere) og kontrollgruppa (ikke UB-deltakere). For etter vekting (kjønn, entreprenørielle foreldre og alder) og kontroll for andre relevante variabler (studiesituasjon og yrkesdeltakelse) så «matcher» testgruppa og kontrollgruppa hverandre for flere viktige variabler, og det som skiller om man deltok i UB eller ikke. Med andre ord, vi kan sammenligne testutvalget (UB-deltakere) med kontrollutvalget (ikke UB-deltakere), og

forskningsdesignet, vektingen og de multivariate analysene kan sies å sannsynliggjøre at forskjeller mellom gruppene faktisk også er reelle i populasjonen.

Entreprenørskap gjennom utdanningen (10 avhengige variabler)

- UB-deltakere opplevde i høyere grad at arbeids- og næringsliv ble brukt som læringsarena i grunnopplæringen
- SB-deltakere opplevde i høyere grad at arbeids- og næringsliv ble brukt som læringsarena i høyere utdanning
- UB virket ikke å ha betydning for opplevelse av om skolen stimulerte generelle entreprenørielle kompetanser som kreativitet, gjennomføringsevne, å ta ansvar, evne til problemløsning, selvtillit, og å ta initiativ. Men det er en svak sammenheng for samarbeidsevne

Ansettbarhet (4 avhengige variabler)

- Verken UB-deltakelse eller SB-deltakelse virker å ha noe å si for: om man fikk jobb i løpet av de første 6 måneder etter utdanningen; om man opplever å ha en jobb man er utdannet til; om å oppleve at den nåværende jobben oppfyller de kriterier man selv stiller til en attraktiv jobb; og å oppleve at man selv er attraktiv på jobbmarkedet.

Utvikling og ledelse i arbeidet (3 avhengige variabler)

- Verken deltakelse i UB eller SB har betydning for om man som ansatt er involvert i ledelse, intraprenørskap eller organisasjonsutvikling

Entreprenørielle ambisjoner (3 avhengige variabler)

- SB-deltakere ser oftere entreprenørielle muligheter og rapporterer oftere at de har entreprenøriell kapasitet enn ikke-deltakere
- UB-deltakere og SB-deltakere rapporterer oftere at de ønsker en karriere som selvstendig næringsdrivende enn ikke-deltakere

Entreprenøriell erfaring (2 avhengige variabler)

- Både UB-deltakere og SB-deltakere rapporterer oftere at de har etablert bedrift enn ikke-deltakere
- SB-deltakere rapporterer oftere at de har vært involvert i sosialt entreprenørskap enn ikke-deltakere

4 REFERANSELISTE

Boudon, R. (1974) Education, opportunity and social inequality: Changing prospects in Western Society. New York: Wiley-Interscience.

Hagen, S.E & Johansen, V. (2012). Entreprenørskap i utdanningen - samfunnseffekter. Lillehammer: Østlandsforskning.

Jamieson, I. (1984). Schools and enterprise. I Watts, A.G. & Moran, P. (Red). Education for enterprise. Cambridge, Ballinger, 19-27.

Johannisson, B. (1991). University training for entrepreneurship: A Swedish approach. Entrepreneurship and Regional Development 3(1).

Johansen, V. (2010). Entrepreneurship education and entrepreneurial activity, International Journal of Entrepreneurship and Small Business, 9 (1).

Johansen, V. (2011). Ungdomsbedrift og entreprenørskap. Lillehammer: Østlandsforskning.

Johansen, V. (2013). Entrepreneurship education and start-up activity: A gender perspective. International Journal of Gender and Entrepreneurship, 5 (2).

Johansen, V. (2016). Gender and self-employment: the role of mini-companies. Education + Training, 58 (2).

Johansen, V. (2017). Does the Company Programme have the same impact on young women and men? A study of entrepreneurship education in Norwegian upper secondary schools. Journal of Education and Work, 30 (3).

Johansen, V. (2018). Innovation cluster for entrepreneurship education. Lillehammer: Østlandsforskning.

Johansen, V. & Foss, L. (2013) The effects of entrepreneurship education - does gender matter? International Journal of Entrepreneurship and Small Business. vol. 20 (3).

Johansen, V. & Schanke, T. (2013). Entrepreneurship education in secondary education and training. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57 (4).

Johansen, V. & Støren, L.A. (2014). *Entreprenørskapsutdanning i Norge: tilnærminger, utbredelse og effekter*. Bergen: Fagbokforlaget.

Matthews, C.H. & Moser, S.B. (1995). Family background and gender: implications for interest in small firm ownership, *Entrepreneurship & Regional Development*, 7.

Moberg, K. (2014), *Assessing the impact of entrepreneurship education: from ABC to PhD*. Copenhagen: Copenhagen Business School.

Oosterbeek, H., van Praag, M. & Ijsselstein, A. (2010). The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation. *European Economic Review*, 54 (3)

Peterman, N.E. & Kennedy, J. (2003). Enterprise education: influencing students' perceptions of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 28 (2).

Scherer, R.F., Adams, J.S., Carley, S.S. & Wiebe, F.A. (1989). Role model performance effects on development of entrepreneurial career preference, *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 13 (3).

Scott, M., Rosa, P. & Klandt, H. (1998). *Educating entrepreneurs for wealth creation*. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.

Sexton, D.L. & Kasarda, J.D. (1992). *The state of the art of entrepreneurships*. Boston: P.W. Kent Publishing Co.

Sieben, I., Huinink, J. and De Graaf, P.M. (2001) Family background and sibling resemblances in educational attainment: trends in the former FRG, the former GDR and the Netherlands, *European Sociological Review*, (17).

Spilling, O.R. & Johansen, V. (2011) *Entreprenørskap i utdanningen - perspektiver og begreper*. Oslo: NIFU.

Wennberg, K. (2011). *Practice makes perfect?* Stockholm: Stockholm School of Economics.

Åmo, B. W. (2005). *Employee innovation behavior*. Bodø, Norge: hhb.

Langtidseffekter av deltakelse i Ungdomsbedrift

På vegne av Ungt Entreprenørskap og Hovedorganisasjonen Virke har Østlandsforskning gjennomført prosjektet Langtidseffekter av deltakelse i Ungdomsbedrift. Målet er å undersøke om deltakelse i Ungdomsbedrift (UB) i videregående opplæring og Studentbedrift i høyere utdanning bidrar til å øke andelen unge mennesker som har entreprenørielle ambisjoner, er involvert i bedriftsetablering og sosialt entreprenørskap, og øker sin ansettbarhet mm. I undersøkelsen deltar 2000 personer som er 24-26 år. Halvparten av de spurte deltok i UB i perioden 2009-2011, mens den andre halvparten ikke har deltatt i UB.

ØF-notat 08/2018

ISSN nr: 0808-4653